

ПРОБЛЕМИ ПСИХОЛОГІЇ ДІЯЛЬНОСТІ В ОСОБЛИВИХ УМОВАХ

PROBLEMS OF PSYCHOLOGY OF ACTIVITY IN SPECIAL CONDITIONS

2026

21-22 квітня/April

ВСЕУКРАЇНСЬКА
НАУКОВО-ПРАКТИЧНА
КОНФЕРЕНЦІЯ З
МІЖНАРОДНОЮ УЧАСТЮ

ALL-UKRAINIAN SCIENTIFIC AND
PRACTICAL CONFERENCE WITH
INTERNATIONAL PARTICIPATION

НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ЦИВІЛЬНОГО ЗАХИСТУ УКРАЇНИ

ДЕРЖАВНА СЛУЖБА УКРАЇНИ З НАДЗВИЧАЙНИХ СИТУАЦІЙ
НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ЦИВІЛЬНОГО ЗАХИСТУ УКРАЇНИ

STATE EMERGENCY SERVICE OF UKRAINE
NATIONAL UNIVERSITY OF CIVIL PROTECTION OF UKRAINE

ПРОБЛЕМИ
ПСИХОЛОГІЇ ДІЯЛЬНОСТІ
В ОСОБЛИВИХ УМОВАХ

PROBLEMS
OF PSYCHOLOGY OF ACTIVITY
IN SPECIAL CONDITIONS

Матеріали
IV Всеукраїнської науково-практичної
конференції з міжнародною участю

Materials
of the IV All-Ukrainian Scientific and Practical
Conference with International Participation

21-22 квітня 2026 року
21-22 April, 2026

Черкаси
Cherkasy

УДК 159.923
П 78

*Рекомендовано до друку вченою радою
навчально-наукового інституту оперативно-рятувальних сил
Національного університету цивільного захисту України
(протокол № 11 від 23 березня 2026 року)*

*Дозволяється публікація матеріалів збірника у відкритому
доступі комісією з питань роботи із службовою інформацією
у Національному університеті цивільного захисту України
(протокол № 3 від 18 березня 2026 року)*

П 78 **Проблеми** психології діяльності в особливих умовах : матеріали IV Всеукр. наук.-практ. конф. з міжнар. участю, м. Черкаси, 21-22 квіт. 2026 р. Київ : ТОВ «7БЦ», 2026. 396 с.

ISBN 978-617-8794-93-4

Збірник містить матеріали, представлені учасниками IV Всеукраїнської науково-практичної конференції з міжнародною участю «Проблеми психології діяльності в особливих умовах».

У публікаціях висвітлено широке коло проблем, пов'язаних з актуальними питаннями психологічного забезпечення службово-професійної діяльності підрозділів сил безпеки та оборони України; медико-психологічними основами збереження здоров'я й реабілітації учасників бойових дій та інших надзвичайних ситуацій; особливостями надання психологічної допомоги постраждалим внаслідок кризових травматичних подій.

Збірник адресований науковцям, викладачам, здобувачам вищої освіти, спеціалістам у галузі психології, а також усім тим, хто цікавиться сучасними науковими дослідженнями психологічних проблем діяльності в особливих умовах.

УДК 159.923

ISBN 978-617-8794-93-4

© Авторські тексти, 2026
© НУЦЗ України, 2026

UDC 159.923
P 78

Recommended for publication by the Academic Council of the Educational and Scientific Institute of Operational and Rescue Forces of the National University of Civil Protection of Ukraine (Protocol № 11 of March 23, 2026)

Publication of the materials in this collection in open access is permitted by the Commission on Work with Official Information of the National University of Civil Protection of Ukraine (Protocol № 3 of March 18, 2026)

P 78 **Problems** of Psychology of Activity in Special Conditions: Materials of the IV All-Ukrainian Scientific and Practical Conference with International Participation, Cherkasy, April 21-22, 2026. Kyiv : LLC «7BC», 2026. 396 p.

ISBN 978-617-8794-93-4

The collection contains materials presented by the participants of the IV All-Ukrainian Scientific and Practical Conference with international participation «Problems of Psychology of Activity in Special Conditions».

The publications cover a wide range of issues related to current problems of psychological support of professional activity in the units of the security and defense sector of Ukraine; medical and psychological foundations of health preservation and rehabilitation of combatants and participants of other emergencies; as well as the peculiarities of providing psychological assistance to victims of crisis and traumatic events.

The collection is intended for researchers, lecturers, students, specialists in the field of psychology, and anyone interested in contemporary scientific research on psychological issues of activity in special conditions.

UDC 159.923

ISBN 978-617-8794-93-4

© Authors' theses, 2026

© National University of Civil Protection of Ukraine, 2026

РЕДАКЦІЙНА КОЛЕГІЯ

Ігор ТОЛОК – ректор Національного університету цивільного захисту України, кандидат педагогічних наук, доцент, лауреат Державної премії України в галузі освіти, Заслужений працівник освіти України;

Анастасія КУЧИНСЬКА – начальник управління психологічного забезпечення та соціального захисту Департаменту персоналу апарату ДСНС;

Тамара ЯЦЕНКО – професор кафедри психології діяльності в особливих умовах Національного університету цивільного захисту України, доктор психологічних наук, професор, дійсний член НАПН України;

Геннадій ГРИБЕНЮК – професор кафедри психології діяльності в особливих умовах Національного університету цивільного захисту України, доктор психологічних наук, професор;

Лариса ЗАГРАЙ – декан факультету психології Карпатського національного університету імені Василя Стефаника, доктор психологічних наук, професор;

Наталя МІЛОРАДОВА – професор кафедри психології, соціології та педагогіки Харківського національного університету внутрішніх справ, доктор психологічних наук, професор;

Наталя ОНЩЕНКО – професор кафедри загальної психології Харківського національного університету імені В.Н. Каразіна, доктор психологічних наук, професор;

Юлія ЧИСТОВСЬКА – завідувач кафедри психології Черкаського національного університету імені Богдана Хмельницького, доктор психологічних наук, професор;

Олег НАЗАРОВ – професор кафедри психології діяльності в особливих умовах Національного університету цивільного захисту України, кандидат психологічних наук, професор, Заслужений працівник освіти України;

Станіслав ЛАРІОНОВ – професор кафедри психології та педагогіки Національної Академії Національної гвардії України, кандидат психологічних наук, доцент;

Микола ФОМИЧ – начальник кафедри психології діяльності в особливих умовах Національного університету цивільного захисту України, кандидат психологічних наук, доцент;

Alexander GERSHANOFF – Director of Educational Programs of Israel Trauma Coalition, International Trauma Expert, CBT Psychotherapist (Israel);

Nino OKRIBELASHVILI – Head of the Department of Psychiatry and Medical Psychology, Tbilisi State University, Doctor of Medical Sciences, Professor. President of the Georgian society of psychiatrists (Georgia);

Kateryna HANAMURA – Assistant Professor, Kansai University of Nursing and Health Sciences (Japan).

ПСИХОЛОГІЧНІ РИЗИКИ ДІЯЛЬНОСТІ РЯТУВАЛЬНИКІВ У ПЕРІОД ВОЄННОГО СТАНУ

*Нікіта ФЕНОТА,
курсант 1-го курсу ННІ ОРС,
Національний університет цивільного захисту України*

*Аліна КОЛОМОЄЦЬ,
викладач кафедри психології діяльності в особливих умовах,
Національний університет цивільного захисту України*

Воєнний стан в Україні суттєво ускладнив професійну діяльність підрозділів Державної служби України з надзвичайних ситуацій, перетворивши її на безперервне функціонування в умовах підвищеної небезпеки та психоемоційного напруження. Сучасний рятувальник виконує завдання у середовищі, що характеризується повторюваністю травматичних подій, дефіцитом часу, інформаційною невизначеністю та високою відповідальністю за життя інших осіб. У таких умовах зростає актуальність дослідження психологічних ризиків діяльності та механізмів професійного виснаження.

Сучасні дослідження у сфері психотравматології підкреслюють, що тривалий вплив екстремальних факторів формує стан хронічної стресової активації, який за відсутності адекватних механізмів відновлення може призводити до розвитку посттравматичних симптомів, емоційного виснаження та зниження когнітивної ефективності [1]. Особливої уваги заслуговує феномен кумулятивної травматизації, коли кожна наступна подія посилює попередній досвід, формуючи поступове зниження адаптаційного ресурсу.

У міжнародних дослідженнях екстрених служб наголошується, що професійна діяльність рятувальників пов'язана з підвищеним ризиком розвитку симптомів посттравматичного стресового розладу, депресивних станів і зловживання психоактивними речовинами порівняно із загальною популяцією [2]. В умовах воєнного стану ці ризики зростають унаслідок тривалості кризового навантаження та обмежених можливостей для повноцінного психологічного відновлення.

Окремим механізмом психологічного виснаження є моральний дистрес, що виникає у ситуаціях, коли фахівець змушений діяти в умовах обмежених ресурсів або приймати складні рішення щодо пріоритетності допомоги. Дослідження у сфері моральної травми підкреслюють, що невідповідність між професійними цінностями та об'єктивними обставинами може спричинити внутрішній конфлікт, почуття провини та зниження професійної самооцінки [3]. Для рятувальників, які щоденно стикаються з масштабними наслідками війни, цей аспект набуває особливої значущості.

Крім того, діяльність у стані постійної готовності підтримує високий рівень фізіологічної активації, що за тривалого впливу трансформується у психічне виснаження. Концепція *allostatic load* пояснює цей процес як накопичення «вартості адаптації», коли організм витрачає значні ресурси на підтримання стабільності в умовах хронічного стресу [1]. У професійній площині це проявляється зниженням концентрації уваги, дратівливістю, порушеннями сну та зменшенням емоційної включеності.

Водночас сучасні підходи до психологічного забезпечення підрозділів екстрених служб наголошують на необхідності розвитку стійкості (*resilience*) як системної характеристики організації. За даними оглядових досліджень, програми тренування психологічної стійкості, що включають розвиток навичок саморегуляції, когнітивної гнучкості та командної підтримки, сприяють зниженню рівня стресу та покращенню професійного функціонування [2]. Організаційна культура, що підтримує відкритість до обговорення емоційних труднощів, виступає додатковим захисним фактором.

Таким чином, психологічні ризики діяльності рятувальників у період воєнного стану зумовлені поєднанням кумулятивної травматизації, морального дистресу та хронічного фізіологічного напруження. Їх подолання потребує інтегрованої моделі психологічного забезпечення, яка поєднує профілактичні, діагностичні та відновлювальні заходи. Збереження психічного здоров'я особового складу ДСНС України є необхідною умовою підтримання ефективності службово-професійної діяльності та стратегічної стійкості системи цивільного захисту в умовах тривалої воєнної загрози.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. Мак'юен Б.С. Кінець стресу, яким ми його знаємо. Вашингтон: Joseph Henry Press, 2002.
2. Вайлд Дж., Сміт К., Томпсон Е. та ін. Проспективне дослідження факторів ризику посттравматичного стресового розладу та депресії, що виникли до травми. Психологічна медицина, 2016, 46(12), С. 2571–2582.
3. Літц Б.Т., Штайн Н., Делані Е. та ін. Моральна травма та моральне відновлення у ветеранів війни: попередня модель та стратегія втручання. Clinical Psychology Review, 2009, 29(8), С. 695–706.

ЕТИЧНІ ДИЛЕМИ В РОБОТІ ВІЙСЬКОВОГО ПСИХОЛОГА: КОНФІДЕНЦІЙНІСТЬ, РИЗИКИ, МЕЖІ

Тетяна ФІЛІОНОВИЧ,

Житомирський військовий інститут імені С.П. Корольова

У роботі військового психолога етична напруга виникає доволі часто. Тут одночасно перетинаються дві площини: внутрішній світ конкретної людини та вимоги військової організації. Під час розмови з психологом військовий говорить про особисте – втому, напруження, сумніви й потребу в опорі, тоді як у повсякденній службі від нього очікують дисципліни, відповідальності за інших і швидких рішень, пов'язаних із безпекою підрозділу.

Найбільше напруга відчувається навколо конфіденційності, адже без неї довіра просто неможлива. Військовослужбовець починає говорити щиро тоді, коли впевнений: те, що прозвучало на консультації, не стане відомим у підрозділі, не перетвориться на тему для пліток і не обернеться проти нього. Водночас у війську діють свої правила, тож робити вигляд, що конфіденційність безмежна, було б нечесно. У Кодексі Американської психологічної асоціації прямо зазначено, що психолог має берегти приватну інформацію, однак її межі можуть визначатися законом або внутрішніми правилами організації [1, 8]. Тому ці межі важливо проговорити від самого початку й повертатися до цього, якщо обставини змінюються [1, 8].

Коли правила конфіденційності окреслено чесно, неминуче постає тема взаємодії з командуванням. Командир відповідає за людей і виконання місії та потребує актуальної інформації, тоді як психолог має забезпечити безпечний простір допомоги. Саме на цьому перетині виникає «подвійна лояльність» – ситуація, коли психолог одночасно має зобов'язання перед військовослужбовцем і перед організацією, а їхні очікування можуть суперечити одне одному [4, 8]. У звіті RAND Corporation (американського аналітичного центру) зазначається, що побоювання щодо конфіденційності помітно стримують військовослужбовців від звернення по допомогу, а те, як узгоджуються приватність та інформаційні потреби командування, безпосередньо впливає на їхню готовність отримувати психологічну підтримку [5, V]. Тому етично

Наукове видання

**ПРОБЛЕМИ
ПСИХОЛОГІЇ ДІЯЛЬНОСТІ
В ОСОБЛИВИХ УМОВАХ**

**PROBLEMS
OF PSYCHOLOGY OF ACTIVITY
IN SPECIAL CONDITIONS**

**МАТЕРІАЛИ
IV Всеукраїнської науково-практичної
конференції з міжнародною участю
21-22 квітня 2026 року**

**Materials
of the IV All-Ukrainian Scientific and Practical
Conference with International Participation
21-22 April, 2026**

*Редколегія може не поділяти поглядів авторів.
За зміст вміщених у збірнику матеріалів
персональну відповідальність несуть автори.*

Підписано до друку 11.03.2026. Формат 60×84 1/8,
Гарнітура Times New Roman.
Обл.-вид. арк. 46,03. Ум. друк. арк. 31,08.

Видавець ТОВ «7БЦ»
03067, м. Київ, вул. Олекси Тихого, 84
e-mail: 7bc@ukr.net. тел: (044) 592-00-80
Свідоцтво суб'єкта видавничої справи ДК №5329 від 11.04.2017